

JORDI JOAQUIM COSTA I COSTA

L'article definit a Catalunya-Nord.

A l'última «*Assemblea dels Amics de Besalú i del seu Comtat*» (Olot 1973), varem presentar una perspectiva diacrònica sobre un fet fonològic, l'evolució de la *o* tancada tònica al Vallespir, al Conflent i a la Cerdanya. El mateix tema ha estat completat en una altra ponència, comunicada fa poc al *VII Congrès internacional de langue et littérature d'oc* (Montélimar, 1975) (nota 1).

Avui ens proposem d'examinar, igualment sota el punt de vista sincrònic i diacrònic, l'extensió de l'article definit a aqueixes tres comarques que ens interessen, estenent les nostres explicacions a un domini més vast que arribi fins a la frontera amb el llenguadocià, per a comprendre millor el fenomen que s'hagi produït.

No parlarem de les formes femenins perquè no han sofert cap evolució, essent generals *la* (l^o) pel singular i *les* (l^{es}) pel plural.

En canvi, les formes masculines, si ens referim a la «*Gramatica història catalana*» d'A. Badia Margarit (1951) i a la de F. de B. Moll (1952), han tingut una extensió variable segons com evolucionava el conflicte entre les formes etimològiques *lo* (lu), *los* (lus) i les formes reduïdes reforçades *el* (e^l), *els* (e^ls). Els dos filòlegs, basant-se sobre els estudis anteriors i sobretot l'*Atlas lingüístic de Catalunya* de M.A. Grier (1924 i seq.), coincidien en esmentar el guany de les formes reforçades *el*, *els* a les zones «de dialectes orientals i del valencià» (nota 2), deixant reduïdes a la condició de dialectals les formes clàssiques *lo* i *los* (nota 3). A. Badia Margarit aportava una precisió suplementària interessant, encara que no molt segura: «en capcinès sembla existir l'article *lo* (lu) plural *los* (lus)...» (nota 2).

La nostra intenció serà doncs d'examinar quina és la situació exacta de l'article masculí a la llum dels documents més recents al nostre abast, és a dir l'«*Atlas Linguistique des Pyrénées Orientales*» del professor Enric Guiter, un atlas exhaustiu publicat a París l'any 1966.

Després remuntarem el temps recolzant-nos sobre altres enquestes més antigues com l'*Atlas Linguistique de la France* de Gilliéron et Edmont (1902-1915),

L'atlas lingüístic de Catalunya de M. A. Griera (1924 i seq.), les de F. Krüger i K. Salow (1910-1911) (nota 4), i sobretot a un altre atlas de xarxa fina, el «Sacz» a l'elaboració del qual estem treballant a partir d'uns documents de l'any 1887.

El nostre procediment ens permetrà de datar i puntualitzar alguns estudis dels canvis lingüístics intervinguts, gràcies a testimonis locals cronològics ben precisos.

* * *

Quina és la situació més recent de l'article masculí?

Pel singular i davant paraula que no comenci per vocal, l'A. L.P.O. ens dona la forma reduïda reforçada *el* (ə!) a tota Catalunya-Nord amb l'excepció dels 6 punts del Capcir (com ho indicaven M. A. Griera i A. Badia Margarit), el poble cerdà de Portè (n°377), els quatre punts situats al Sud de l'estany de Salses (N°27 Sant Llorenç de la Salanca, n°28 Torrelles, n°29 Sant Hipòlit, n°30 Clairà), i sis pobles a l'est i sud del Fenollet (n°145 Calce, n°146 Talteüll, n°147 Estagell, n°148 Montner, n°170 Bao, i n° 177 Millars).

En total són 17 punts repartits en 3 zones arcaitzants que han resistit l'impuls generalitzador de l'article *el* (ə!). Dins aquest esquema, el Vallespir, la Cerdanya exceptuant-ne Portè, i el Conflent adopten la mateixa solució, l'article *el*.

Miren ara, l'extensió de les dues formes masculines plurals.

La primera remarca serà que l'àrea de *los* (lus) no és exactament la mateixa que pel singular. Adhuc senyalarem una diferència entre els mapes 307 i 308, tots dos pel plural, que fan la distinció entre la posició davant paraula amb consonant inicial sonora (n°308) o sorda (n°307). En el primer cas *los*, pronunciat *luz*, cobreix II punts: Portè (n°377), els 6 pobles capcinesos i quatre punts a l'est del Fenollet (n°145 Calce, n°147 Estagell, n°148 Montner i n°140 Vingrau que no tenia en singular la forma *lo*.)

Ultra això, els quatre punts al sud de l'estany de Salses (n°27 Sant Llorenç de la Salanca, n°28 Torrelles, n° 29 Sant Hipòlit, n°30 Clairà) que empraven *lo* (lu), només tenen la forma etimològica *los* (lus) davant paraula començada per consonant sorda.

A aquestes variacions afegirem el cas dels tres pobles Talteüll (n°146) Bao (n° 170) i Millars (n°177) que diuen *lo* (lu) i rebutgen la forma *los* en plural.

Existeix doncs, per alguns pobles, una inestabilitat que es podria relacionar amb un procés evolutiu estroncat que estudiarem més tard. Abans, caldria esbri-

III ASSEMBLEA D'ESTUDIS SOBRE EL COMTAT DE BESALÚ

nar quina ha estat la situació del Vallespir, del Conflent i de la Cerdanya, i pregunta-nos si les tres regions han adoptat una solució idèntica.

El cas es matisa una mica puix que l'article reduït reforçat ha donat davant paraula començada per consonant, tres solucions a Catalunya-Nord: *els* (əls, ə!z), *el* (ə!) i *es* (əs, əz), *el* i *es* essent les formes relaxades de *els* amb caiguda d'un dels dos elements consonàntics per trobar-se dificultós d'articular les tres consonants seguides. (nota 5).

Es pronuncia *els* (əls, ə!z) a Cervera (n°59) a l'alt Vallespir (n°262 Sant Llorenç de Cerdans, n°263 Costuja, n°267 La Menera) i a la Cerdanya, menys el poble de Planès (n°358) (nota 6).

L'isoglossa *el, es* passa a l'oest de Prats de Molló (n°264), de Vallmanya (n°227), de Vallestàvia (n°226) i de Glorianes (n°223), i al nord de Bula d'Amunt (n° 218), de Prunet i Bellpuig (n°219), de Tellet (n°248), d'Oms (n°245), de Llauro (n°243), de Paçà (n°72), de Vilamulaca (n°71), de Sant Joan La Cella (n°70), de Bages (n°53), de Montescot (n°52), d'Elna (n°50), d'Alenyà (n°43) i de Sant Cebrià (n°44).

Per consegüent, si l'alt Vallespir s'assembla a la Cerdanya amb l'utilització de *els*, la resta del Vallespir, amb *el* i el Conflent, amb *es* han adoptat pronúncies diferents del mateix article.

Mirarem si la situació ha estat sempre igual.

* * *

Pel nostre estudi diacrònic disposem de vàries enquestes a més de l'A.L.P.O.. Començarem pel Sacaze (1887), el més antic i també el més comparable per ser exhaustiu (mapes 1 i 2).

La primera constatació que farem en examinar el mapa n°1 de l'article masculí singular, és que la situació a tota la Catalunya-Nord era heterogènia a l'inrevés de l'A.L.P.O.. L'article *lo* (lu) dominava al Nord de Perpinyà (n°40), al Conflent i al Capcir, mentre que *el* (ə!) semblava ben estès al Vallespir (amb algunes excepcions), al peu de les Alberes, i a un grau menor, al sud de la plana rossellonesa (nota 7). La Cerdanya, ella, ofería una situació on l'article *el* (ə!) estava implantant-se i on alguns pobles vacil·laven encara a emprarà l'article reforçat, si no el rebutjaven fermament com per exemple Palau de Cerdanya (n°400), la Guingueta d'Ix (n°402) Egat (n°387), Odelló (n°388).

Davant el mapa del plural s'imposen altres remarques. Primer, que les variants *es* i *el* són poc nombroses, cosa que es pot atribuir a una cura excessiva dels inquiridors (eren mestres d'escola) a fer articular bé.

Però, el detall que ens sorprèn més és que, com per l'A.L.P.O. la zona de *els* (+ les variants *es*, *el*) no correspon a la del singular *el* a la mateixa època, diferint solament de l'A.L.P.O. amb què *els* (+*es*, *el*) és molt menys emprat que el singular *el*.

Apareix clarament, a pesar de ben poques excepcions (Dorres n°384, Ur. n°382, Espirà de l'Aglí n°142, Clairà n°30), que allà on es vacil·lava entre *el* i *lo*, i on s'hauria arrelat *el* des de poc temps, hi havia una propensió a guardar el plural etimològic *los*. Semblaria com si la gent hagués assimilat més fàcilment la forma *el* del singular que la del plural corresponent, cosa bastant lògica puix que el plural *els* és analògic del singular.

El mapa de l'article plural ens ensenyaria doncs, amb major seguretat quines eren les zones on estava implantat més pregonament l'article reforçat, El Vallespir i els pobles mariners al peu de les Alberes, Banyuls (n°58) i Cervera (n°59), ocuparien una posició privilegiada, enfront de la Cerdanya que es trovava en un estadi d'impregnació incompleta com també la zona del Portús (n°77) i la de la plana rossellonesa.

Aquestes inestabilitats lingüístiques es poden comprovar fàcilment dins els altres atles.

L'*Atlas linguistique de la France* (1902-1915) per exemple encara que només hagi estudiat 5 punts (Arles n°258 de l'A.L.P.O., Cotlliure n°55, Illa n°179, Oleta n°336 i Ribesaltes n°34) presenta semblants vacil·lacions. Si Arles (Vallespir), Cotlliure (Costa Vermella) i Oleta (Conflent) diuen $\partial \int \text{URNA} \int \text{el} \int \text{K} \partial \text{H} \cup$, Illa hesitava entre $\partial \int \text{URNA} \int \text{el} \int \text{K} \partial \text{H} \cup$ Ribesaltes guardava l'article *lo* a amddos casos.

Variacions, també n'hi havia entre el singular i el plural.

Davant paraula amb consonant inicial, sol Arles (Vallespir) emprava *els* però davant mot començat per vocal (ulls) Cotlliure (Costa Vermella) i Oleta (Conflent) s'aplegaven a Arles per emprar *els* ($\partial \int \text{Z}$), Illa i Ribesaltes conservant *los* (*luz*).

De tot això es destria que, a principis del segle XX, l'article reforçat estava fortament arrelat al Vallespir, que ho estava menys a Cotlliure (Costa Vermella) i a Oleta (Conflent), molt poc a Illa de Ter, i gens a Ribesaltes (al nord de Perpinyà).

Aquestes constatacions de l'A.L.F. no contradiuen els resultats del «Sacaze» (1887).

L'A.L.C. de M. A. Griera (nota 8), tampoc no desmentirà el que acabem d'indicar. En efecte, pel plural, Elna (n°50) vacil·lava encara entre *los* i *el* ($\text{LUS K} \partial \text{G} \int \text{Z}$).

३!kɾ(ɫɿms) com al *Sacaze*, tot i tenint *el* pel singular. En canvi, remarcarem la confirmació del pas de *lo* a *el* a Serralonga (n°261 Vallespir), ja al «*Sacaze*», i a Sallagosa (n°392 Cerdanya) després del «*Sacaze*».

També cal notar la rapidadesa de Catllar (n°234, Conflent) a deixar l'article *lo*, *los*, rapidesa confirmada de manera més general per les enquestes exhaustives i quasi contemporànies de les anteriors, de F. Krüger i K. Salow (1910-1911) al llarg de la frontera catalana-lleugadociana.

Per a veure millor aquesta evolució hem cartografiat (mapes 3 i 4) les solucions que els dos lingüistes alemanys de l'escola de Hamburg varen donar a la part que estudiaren i les hem comparat amb el «*Sacaze*». El ràpids progressos de *el*, més importants que pel plural *els*, apareixen al Conflent i a la Cerdanya (nota 9) tan clarament com la resistència de *lo* i *los* a les Garrotxes, als pobles situats entre el Conflent i la Cerdanya, i també al Capcir. En aquesta darrera zona, s'han de subratllar els infructuosos i tímids intents d'implantació de *el* a Formiguera (n° 349) i Els Angles (n°350) (nota 10).

Les informacions donades per K. Salow a la part oriental de la frontera lleugadociana i al baix Vallespir, ens fan constatar l'escassetat dels canvis de *lo*, *los* a *el*, *els* des del 1887 al 1910 (nota II), i una forta resistència que trobem encara notable dins l'A.L.P.O. .

En fi, s'ha de remarcar que davant tots aquests canvis lingüístics, no s'ha produït cap modificació a la banda lleugadociana propera. Només esmentarem la catalanització de Tarerac (n°190) del qual ja vam tenir l'ocasió de parlar en d'altres congressos lingüístics (nota 10).

* * *

A partir de l'estudi sincrònic i diacrònic que acaben de fer es plantegen alguns problemes, particularment sobre les causes de l'arrelament més o menys ràpid de l'article *el*, *els* a Catalunya-Nord i també sobre la resistència de les formes fonètiques *lo* i *los*.

Abans de tot, per a comprendre millor aquest canvi lingüístic no cal perdre de vista que el pas de *lo* a *el* forma part d'un fenomen general que va afectar tota la Península Ibèrica i Itàlia. Es tractaria doncs, com d'una «onada» que s'hauria propagat al Principat, i que no hauria arribat al mateix temps a totes les comarques de Catalunya-Nord. Per aixó, la implantació de l'article *el* es va fer primer al Vallespir i a la Costa Vermella, i després a la Cerdanya, al Conflent i a la plana rossellonesa.

En aquest moviment, les possibles relacions entre poblacions veïnes o al con-

trari l'aïllament físic de les regions varen tenir la seva importància. Així, el Capcir (nota 12) separat de la Cerdanya i del Conflent no va ser afectat pel canvi de *lo* a *el*, ni es va deixar guanyar tampoc pel Donejà i part del País de so que posseïen i posseeixen encara els articles *lo*, *el*, *as*, *es*, que recorden les formes catalanes actuals (nota 13).

S'hauria de recórrer àdhuc, ultra els límits eclesiàstics importantíssims (nota 14), a una explicació socio-psicològica.

En efecte, no s'ha d'oblidar que les relacions entre pobles veïns s'han fet molt sovint amistosament però que també, hi ha hagut antagonismes violents, les manifestacions dels quals es troben a vegades dins alguns detalls del parlar de la gent (nota 15).

Tampoc no minimitzarem l'afany tradicionalista de certs pobles que sentirien més pregonament català l'article *lo* que la forma *el*. En aquest cas, l'edat de les persones inquirides tindria una certa importància puix que el fenomen de generalització de l'article *el* s'ha fet molt ràpidament: en una o dues generacions, tres al màxim. Per consegüent, la diferència entre Portè (n°377, *lo*) i Porta (n°378, *el*) que seriem temptats d'explicar per la proximitat de la l'Andorra, es deuria senzillament al fet que el subjecte interrogat a Portè tenia 70 anys mentre que l'altre era molt jove (24 anys). Seria interessant de saber doncs, als pobles que encara dins l'A.L.P.O. deien *lo*, si la nova generació l'utilitza encara. Per cert, sabem que Sant Llorenç de la Salanca (n°27) ja s'ha passat a *el*.

En fi, l'enumeració dels motius del pas de *lo* a *el* no seria completa si no esmentéssim la possible influència de la normalització de la llengua catalana, al menys a la fi del procés d'uniformització lingüística.

Totes aquestes raons juntes o vàries o potser una sola podrien explicar l'introducció més o menys ràpida i més o menys completa de l'article reforçat *el* a Catalunya-Nord.

En conclusió, l'interès d'aquesta recerca ha estat de fer-nos copsar amb precisió un moment important de l'evolució de la llengua catalana parlada a Catalunya-Nord.

En el cas precís de l'article definit masculí hem seguit, quasi pas a pas, un procés d'implantació d'un fenomen lingüístic que s'havia generalitzat al Principat, cosa que subratlla la vivesa dels lligams que han unit i uneixen no solament el Vallespir, la Cerdanya i el Conflent, sinó també tota Catalunya-Nord al Principat.

III ASSEMBLEA D'ESTUDIS SOBRE EL COMTAT DE BESALÚ

Adhuc ens és possible de comprovar una afirmació molt coneguda: les fronteres lingüístiques, en aquest exemple la que existeix entre el català i el llenguadocià, han resultat més fortes que els límits d'estats.

NOTES

I.- El títol de la nostra comunicació va ser: «*De la o tancada tònica a Catalunya-Nord*».

II.- «*Gramàtica històrica catalana*» d'A. Badia Margarit, Barcelona 1951, p. 287.

Remarcarem també, que el professor E. Guiter, dins «*Grammaire de la langue du «Llibre d'Ave Maria», de Ramon Llull*» Quillet, Montpellier 1943, p. 9 ja havia notat la vacil·lació de l'emprament de *lo* (90%) i *el* (10%), i *los* (70%) i *els* (30%) dins la llengua literària antiga.

III.- «*Gramàtica històrica catalana*» de F. de B. Moll, Madrid 1952, p. 197.

IV.- Ultra les tesis respectives de F. Krüger i K. Salow («*Sprachgeographische untersuchungen in Languedoc und Roussillon*» 1913, Hamburg. «*Sprachgeographische untersuchungen über den östlichen Teil des Katalonisch-languedokischen Grenzgebietes*» 1912, Hamburg) hem utilitzat les dades de l'atlas manuscrit inèdit de F. Krüger (1910-1911).

V.- Aquest fenomen d'estalvi lingüístic s'anomena «la llei de les tres consonants».

La reducció de «els» a «es» es podria relacionar amb la forma provinent del llatí «ipsos».

VI.- A excepció també de Portè com ho mencionàvem abans.

Aquesta isoglossa és molt veïna de la de o/u pel mapa pastor del qual vam parlar a la *IIª assemblea dels Amics de Besalú i del Seu-Comtat*, Olot 1973.

VII.- P. Fouché havia notat una evolució de l'article definit, però lamentem que no hagi donat cap precisió geogràfica.

Dins «*Morphologie historique du Roussillonnais*», Toulouse 1924, p.25 deia el següent: «Les formes de l'article dérivées de *ille* sont les suivantes en roussillonnais moderne:

Formes pleines: masculin, singulier *lo*, pluriel *los*, féminin: *la*, pluriel *les*; neutre: *lo*...

En catalan moderne les formes pleines du masculin ont complètement disparu. En roussillonnais, elles tendent de plus en plus à être remplacées par les formes réduites renforcées, sauf dans quelques expressions comme *tot lo dia*, *tot lo mes*...

VIII.- Les enquestes de l'A.L.C. a Catalunya-Nord eren anteriors a la guerra del 1914.

IX.- A. *L'article singular*.

a) statu quo de *lo* a Jujols (n°332), Aiguatèbia (n°341), Talau (n°342), Puigbalador (n°345), Real (n°347), Fontrabiosa (n°348), Fontpedrosa (n°356) i Bolquera (n°360).

b) statu quo de *el-lo* a Portè (n°377) i Angostrina (n°385)

c) pas a una vacil·lació *el-lo* a Bula Ternera (n°215), Urbanyà (n°318), Serdinyà (n°333), Orellà (n°335), Oleta (n°336), Nyer (n°338), Censà (n°339), Ralleu (n°340), Canavelles (n°343), Toes (n°344), Formiguera (n°349), Els Angles (n°350), Cauders de Conflent (n°352), La Llaguna (n°353), Sant Pere dels Forcats (n°359), Egat (n°387) i Bolquera (n°388).

d) pas a l'article *el* a Arbussols (n°191), Rodés (n°220), Rigardà (n°222), Joc (n°224), Finestret (n°225), Marqueixanes (n°228) Espirà de Conflent (n°229), Eus (n°231), Catllar (n°234), Mosset (n°237), Campome (n°238), Molig (n°239), Taurinyà (n°322), Vilafranca del Conflent (n°323), Follà (n°328), i Porta (n°378).

III ASSEMBLEA D'ESTUDIS SOBRE EL COMTAT DE BESALÚ

B. *L'article plural.*

a) statu quo de *los* a Bula Ternera (n°215), Castell (n°327), Follà (n°328), Serdinyà (n°333), Nyer (n°338), Censà (n°339), Ralleu (n°340), Alguatèbia (n°341), Talau (n°342), Canavelles (n°343), Toes (n°344), al Capcir amb Matamala (n°351), a Cauders de Conflent (n°352), Fontpedrosa (n°356), Bolquera (n°360), i Portè (n°377).

b) statu quo de *els, los* a Vernet (n°326).

c) pas de *los* a *los, els* a Marqueixanes (n°228), Urbanyà (n°318), Noedes (n°319), Conat (n°320), Rià (n°321), Vilafranca de Conflent (n°323), Cornellà de Conflent (n°324), Fillols (n°325), Jujols (n°332), Orellà (n°335), Oleta (n°336), La Llaguna (n°353), Sant Pere dels Forcats (n°359), Angostrina (n°385), i Egat (n°387).

d) pas de *los* a *els* a Rodés (n°220), Rigardà (n°222), Joc (n°224), Finestret (n°225), Espirà de Confluent (n°229), Astoer (n°230), Eus (n°231), Catllar (n°234), Mosset (n°237), Campome (n°238), Molig (n°239), i Odelló (n°388).

X- Vàrem tractar d'altres canvis lingüístics al Capcir i a Tarerac (n°190) al «*Ve Congrès internacional d'estudis lingüístics mediterrànics*» (Màlaga, 1973), al «*VIIe Congrès d'Estudis Pirenencs*» (La Seu d'Urgell, 1974) i al «*XIVe Congrès internacional de filologia i de lingüística romàniques*» (Nàpols, 1974).

XI- A) *L'article singular*

a) status quo de *lo* a Sant Llorenç de la Salanca (n°27), Opol (n°31), Ribesaltes (n°34), Vingrau (n°140), Cases de Pena (n°144), Talteüll (n°146), Estagell (n°147), Millars (n°177), i Nefiac (n°178).

b) pas a *el* a Sant Hipòlit (n°29), Salses (n°33), Santa Maria del Mar (n°35), Canet (n°41), Montner (n°148) i Illa de Ter (n°179).

B) *L'article plural.*

a) statu quo de *los* a Sant Llorenç de la Salanca (n°27), Opol (n°31), Salses (n°33), Ribesaltes (n°34), Canet (n°41), Banyuls dels Aspres (n°74), Vingrau (n°140), Cases de Pena (n°144), Talteüll (n°146), Estagell (n°147), Millars (n°177), Nefiach (n°178), i Illa de Ter (n°179).

b) pas de *los* a *els* a Sant Hipòlit (n°29), Santa Maria del Mar (n°35), Montner (n°148), i Ceret (n°246).

Senyalarem que Sant Hipòlit i Montner no tenen l'article *el, els*, dins l'A.L.P.O. Hi hauria hagut un retorn a la forma etimològica.

XII- Vàrem tractar d'aquets aïllament al «*XIVe Congrès internacional de filologia i de lingüística romàniques*» de Nàpols (1974).

XIII- Citarem les comunicacions del professor E. Guiter que versen sobre la catalanitat d'aquestes regions: «*Els altres Capcirs*» (VIIe Congrès internacional de Linguistique romane, 1953), «*Corrèlation des frontières linguistiques et historiques du Bassin Supérieur de l'Aude*» (Congrès de la Fédération historique du Languedoc Méditerranéen et du Ruessillon, 1968), «*Aux frontières orientales de l'ibéro-roman et du gallo-roman*» (Bulletin philologique et historique, Paris 1972).

XIV- El Capcir pertany actualment al bisbat de Perpinyà, el Donezà al de Pamiers i el País de So al de Carcassona.

XV- Recordarem que M. Esteve Casaponce (Arles) deia al *I^e Congrès de la llengua catalana* (Barcelona 1906) p.325 «Els articles *lo, los*, són motiu de burla per la gent de Vallespir quan tracten amb Cerdans i rossellonesos qui diuen: lo pa, lo vi...»

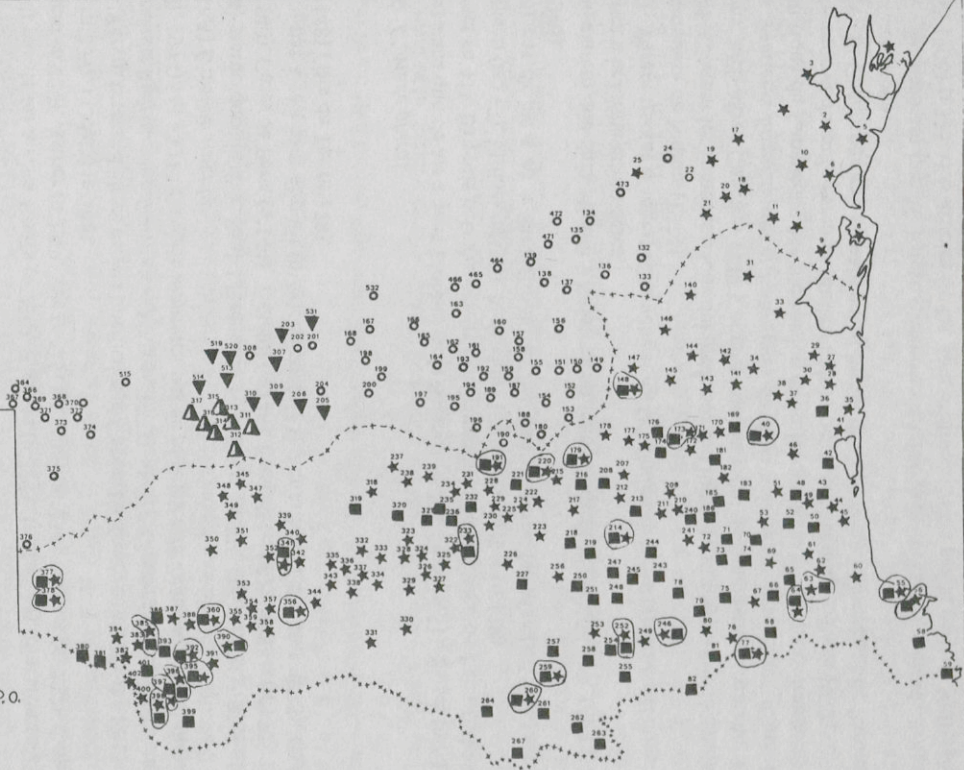
Atlas "Sacaze" (1977)

Le (berger, mari)

■ e!
 ★ lu
 ▼ e!
 ▲ a!
 ○ /e

Nota

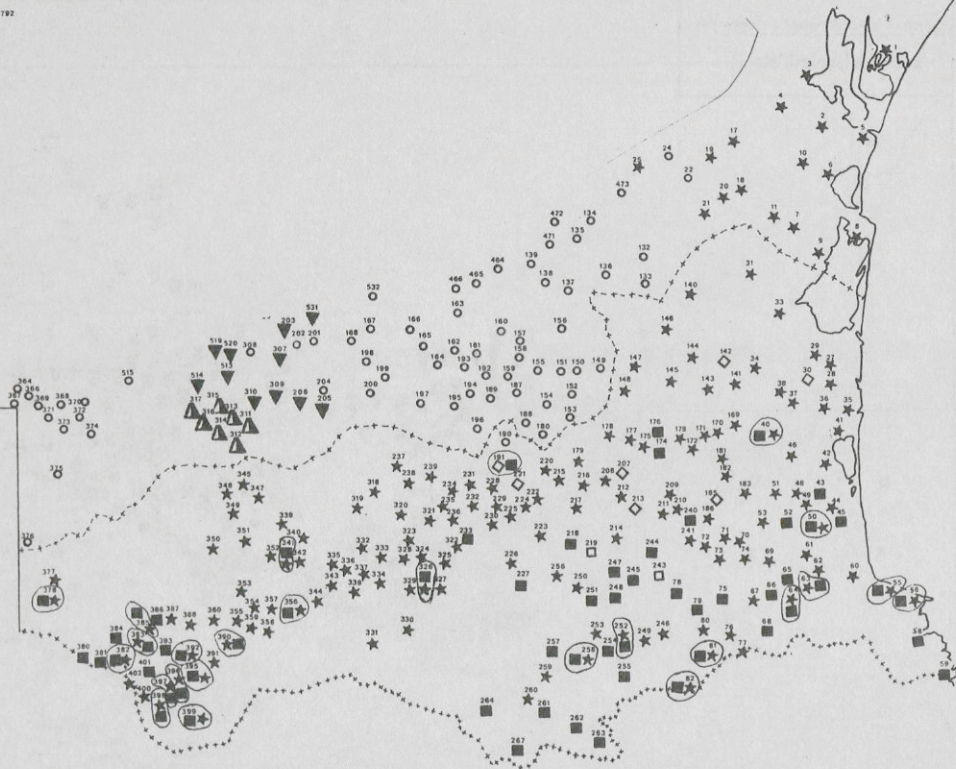
La numeració és la de l'A.L.P.O.

Mapa n°1

L'article definit masculí singular.

- a/s ▼ es
- a/ ▲ as
- ◇ as ○ /es
- * /us

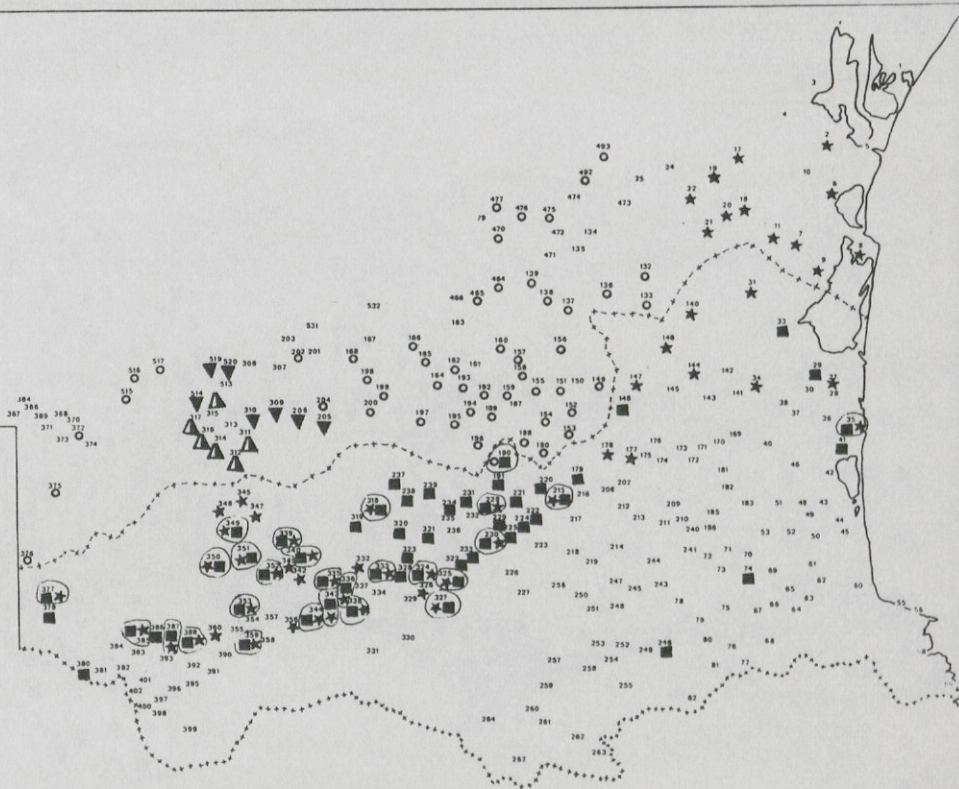
Mapa n°2

L'article definit masculí plural.

Enquestes "Krüger i. Salow" (1900-19)

Le (ciel, soleil, etc...)

■ /e/	▼ /e/
★ /u/	▲ /a/
○ /e/	

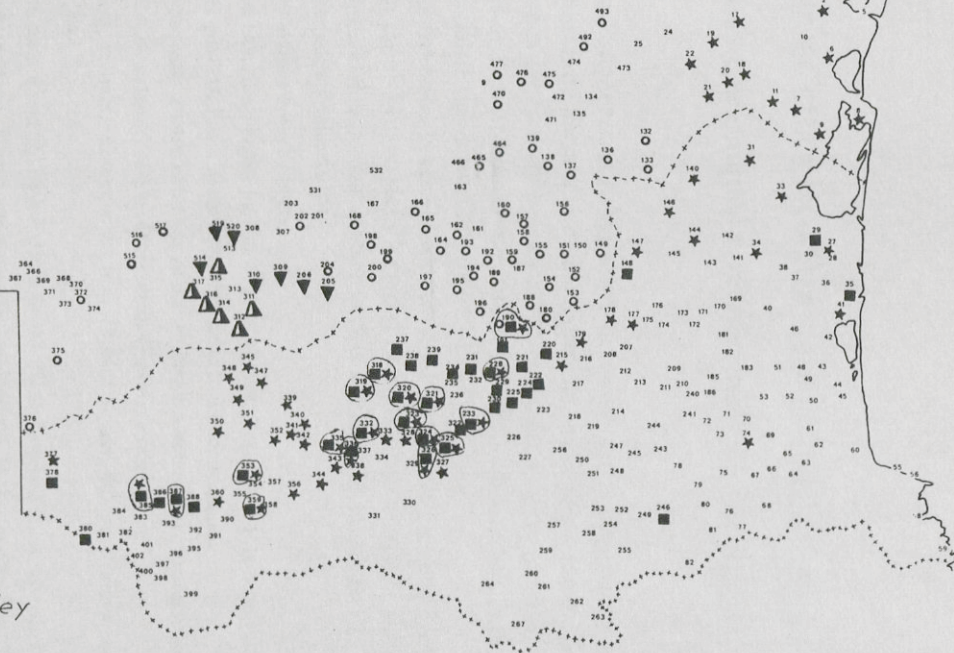
Mapa n.º 3

L'article définít masculí singular.

Enquestes "Krüger i Salow" (1901)
Les (chevaux, yeux, etc...)

■ a/s + as ▼ es
 * / us ▲ as
 (luy en zona
 llenguadociana)

○ / es + ley

Mapa n°4

L'article definit masculí plural